

ศักยภาพของชุมชนต่อการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

ถึงแม้โครงการจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างเสริมศักยภาพชุมชนในการตรวจติดตามและประเมินความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง แต่ก่อนที่จะดำเนินกิจกรรมเพื่อการสร้างเสริมศักยภาพของคนในชุมชน มีความจำเป็นที่คณะผู้วิจัยจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนก่อน ทั้งนี้เพราะศักยภาพที่ชุมชนมีอยู่คือ “ทุนทางสังคม” (social capital) ของชุมชน การที่คณะผู้วิจัยจะดำเนินการสร้างเสริมศักยภาพเพื่อต่อยอดและเติมเต็มศักยภาพให้แก่ชุมชนนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจรากฐานและรากเหง้าหรือความเป็นมาและทุนเดิมที่ชุมชนมีมาก่อน นอกจากนี้ แนวทางการเพิ่มศักยภาพให้แก่ชุมชนนั้น กิจกรรมที่จะดำเนินงานส่วนหนึ่งคือกระบวนการให้ความรู้สร้างเสริมความเข้าใจ และเพิ่มทักษะในด้านการปฏิบัติการให้แก่ชุมชน ทั้งนี้โดยตั้งอยู่บนรากฐานของความสมัครใจและความต้องการของชุมชน รวมทั้งการมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันระหว่างชุมชนและคณะผู้วิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุด ด้วยเหตุนี้ ความต้องการ และทักษะของชุมชนที่มีต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง จึงเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่คณะผู้วิจัยต้องนำมาประกอบการพิจารณาการจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาขององค์ความรู้ที่จะส่งต่อให้แก่ชุมชน และกำหนดวิธีการในการสร้างเสริมศักยภาพของชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาของการศึกษาในบทนี้จึงเป็นการนำเสนอผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์และใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยวิธีวิจัยสำหรับระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ในการศึกษานี้คือการสำรวจด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 โดยประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นหลักและเป็นตัวแทนของครัวเรือนในการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน จึงมีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของชุมชน ปัญหา ความต้องการ และศักยภาพของชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้เข้าเยี่ยมครัวเรือนในชุมชนทั้งหมด 94 ครัวเรือน แต่สามารถสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือคู่สมรสของหัวหน้าครัวเรือนได้เพียง 74 ราย คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 78.7

สำหรับวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ คือ วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประชากรกลุ่มเป้าหมายคือ ชาวชุมชนที่เป็นกลุ่มแกนนำด้านการอนุรักษ์ และกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่น รวม 12 คน เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน และ ธันวาคม พ.ศ. 2552 ทั้งนี้โดยมีความมุ่งหมายว่า ผลงานวิจัยเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มจะช่วยให้ประเด็นการศึกษามีรายละเอียดลงลึก และสามารถสนับสนุนข้อมูลที่รวบรวมได้จากการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยที่จะทำให้ผลการศึกษามีความถูกต้อง แม่นตรง และเชื่อถือได้

ผลการศึกษา

การศึกษานี้ได้จำแนกประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนเป็น 3 ประเด็น ซึ่งผลการศึกษาในแต่ละประเด็นมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการกัดเซาะชายฝั่งในหมู่บ้าน
2. ความต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม
3. มุมมองของชุมชนเกี่ยวกับป่าชายเลนและการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการกีดเซาะชายฝั่งในหมู่บ้าน

โดยเหตุที่ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนประสบความทุกข์ยากจากปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งเป็นเวลานานอย่างต่อเนื่องตลอด 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ดังนั้น การแก้ไขปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งที่ชุมชนต้องการคือ การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนเพื่อไม่ให้ชุมชนต้องกลับมาทุกข์ยากเพราะปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งอีก แต่เนื่องจากปัจจุบันการแก้ไขปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งในพื้นที่ต่างๆของประเทศไทยมีวิธีการที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการวางไส้กรอกทะเล (การวางกระสอบใส่ทรายยาวติดต่อกันตลอดแนวชายฝั่ง) การปักไม้ไผ่ติดต่อกันเป็นแนวยาวขนานกับชายฝั่ง การทิ้งหิน การก่อดินเพื่อป้องกันคลื่น การใช้เรือดูดโคลนและพ่นชั้นฝั่งเพื่อการสร้างสันดอน ฯลฯ การศึกษานี้จึงได้สอบถามความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับโครงสร้างทางกายภาพที่ชุมชนคิดว่าควรใช้ในการแก้ไขและป้องกันการกีดเซาะชายฝั่ง

ผลการศึกษาจากตารางที่ 4.1 แสดงว่าประชาชนในชุมชนถึงร้อยละ 86 ต้องการให้มีการสร้างเขื่อนสลายกำลังคลื่นในรูปแบบของ “เขื่อนสลายกำลังคลื่น ขุนสมุทรจีน 49A2” ต่อไป ทั้งนี้โดยขอให้เพิ่มความยาวของเขื่อน เพราะจากการติดตามผลของการสร้างเขื่อนสลายกำลังคลื่น (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ในบทที่ 3) พบว่า คลื่นที่ซัดเข้าสู่ฝั่งลดแรงกระแทก และมิตะกอนหลังเขื่อนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งเกิดมีดินงอกเพิ่มขึ้นในบางพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ประชาชนเป็นสัดส่วนที่สูงจึงเชื่อมั่นว่าการสร้างเขื่อนสลายกำลังคลื่นจะสามารถช่วยแก้ปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งได้อย่างยั่งยืน ถึงแม้จะมีผู้ตอบทางเลือกอื่นนอกจากการสร้างเขื่อนเป็นสัดส่วนที่น้อย แต่ก็มีแนวโน้มให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่มีความเห็นว่า การปลูกป่าชายเลน (ร้อยละ 10) การทิ้งหินเพื่อป้องกันคลื่น (ร้อยละ 8.5) และการใช้เรือดูดโคลนเพื่อสร้างสันดอน (ร้อยละ 8.5) น่าจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งได้อย่างยั่งยืน

สำหรับการดำเนินการแก้ไขปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งในชุมชนขุนสมุทรจีนในปัจจุบันนั้น ประชาชนในชุมชนมากกว่าร้อยละ 70 รายงานว่ามีกลุ่มต่างๆเข้ามาทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกีดเซาะชายฝั่ง ประมาณ 1 ใน 5 รายงานว่าไม่มีกลุ่มใดๆเข้ามาทำกิจกรรม ในขณะที่ประมาณร้อยละ 8 ไม่ทราบว่ามีการจัดกิจกรรมจากภายนอกชุมชนเข้ามาดำเนินการในการแก้ไขปัญหาการกีดเซาะชายฝั่ง

ในกลุ่มผู้ที่รายงานว่ามีกลุ่มต่างๆจากภายนอกชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมเกี่ยวกับการกีดเซาะชายฝั่งในชุมชนนั้น เกือบร้อยละ 90 รายงานว่า กลุ่มที่เข้ามาจัดกิจกรรมคือโรงเรียนและสถาบันการศึกษา รองลงมาคือหน่วยงานภาคเอกชน (ร้อยละ 34.7) หน่วยงานภาครัฐ (ร้อยละ 32.7) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ร้อยละ 14.3) ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ในมุมมองของประชาชนในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุดกลับเป็นกลุ่มหรือองค์กรที่มีบทบาทค่อนข้างน้อยในการแก้ไขปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งร่วมกับชุมชน

สำหรับรูปแบบของกิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนรายงานว่ากลุ่มต่างๆจากภายนอกชุมชนเข้ามาดำเนินการเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดคือ การปลูกป่า (ร้อยละ 67.3) และเป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนที่ตอบคำถามถึงร้อยละ 30.8 ไม่ทราบว่ากลุ่มต่างๆที่เข้าไปจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งในชุมชนนั้นจัดกิจกรรมใด ซึ่งผลการศึกษานี้อาจใช้เป็นดัชนีชี้วัดได้คร่าวๆว่า การจัดกิจกรรมของกลุ่มต่างๆที่เข้าไปในชุมชนนั้นเป็นการดำเนินงานในรูปแบบของ “ต่างคนต่างทำ” ประชาชนในพื้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากนัก จึงพบว่าประชาชนในชุมชนถึงประมาณ 1 ใน 3 ไม่ทราบว่ากลุ่มอื่นๆ เข้าไปจัดกิจกรรมอะไรในชุมชน

เมื่อสอบถามประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับระยะเวลาที่กลุ่มต่างๆนอกชุมชนเข้าไปทำกิจกรรมเกี่ยวกับการกีดเซาะชายฝั่งก็พบว่า ร้อยละ 27.5 รายงานว่าไม่ทราบเพราะไม่ได้ติดตาม สอบถาม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มที่เข้าไปในชุมชน ประมาณร้อยละ 31.4 ประมาณการระยะเวลาไม่ได้ โดยคาดได้แต่เพียงว่าการดำเนินการเป็นการดำเนินงานตลอดปี ในขณะที่อีกประมาณร้อยละ 31.4 รายงานว่ากลุ่มที่เข้าไปในชุมชนใช้เวลาในการจัดกิจกรรมเพียงแคว้นเดียวเท่านั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมที่จัดเป็นการจัดเพียงชั่วคราว และเป็นกิจกรรมที่เป็นความสนใจ

การสร้างเสริมศักยภาพชุมชนในการตรวจติดตามและประเมินความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการกีดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านขุนสมุทรจีน ต.แหลมฟ้าผ่า อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ

ของกลุ่มที่เข้าไปในชุมชน ไม่ใช่กิจกรรมที่คนในชุมชนสนใจ ด้วยเหตุนี้เมื่อสอบถามถึงความสำเร็จของผลการดำเนินงานจึงพบว่า ประชาชนในชุมชนถึงเกือบร้อยละ 40 ไม่สามารถประเมินได้ว่าผลการดำเนินงานของกลุ่มต่างๆที่เข้าไปจัดกิจกรรมในชุมชนประสบความสำเร็จหรือไม่ และมีประชาชนเพียงครึ่งเดียวเท่านั้นที่เชื่อว่ากลุ่มต่างๆที่เข้าไปในชุมชนสามารถดำเนินงานได้สำเร็จ

ตารางที่ 4.1 ร้อยละของประชากรในหมู่บ้านชุมชนสมุทรจีนตามความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อการจัดการแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่ง

กิจกรรมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่ง	ร้อยละ	จำนวน
แนวทางการแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งอย่างยั่งยืน		
สร้างเขื่อนต่อ	85.9	61
ใช้เรื่อตูดโคลน/แก้ปัญหาสันดอน	8.5	6
ปลูกป่า/ปลูกต้นไม้	9.9	7
ทิ้งหิน	8.5	6
ห้ามเรือลากหอยเข้าในพื้นที่	2.8	2
จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ชายฝั่ง	1.4	1
ให้มีหน่วยงาน/คนจากนอกชุมชนมาช่วย	1.4	1
การมีกลุ่มกิจกรรมแก้ปัญหการกัดเซาะชายฝั่ง		
มี	71.6	53
ไม่มี	20.3	15
ไม่ทราบ	8.1	6
รวม	100.0	74
ประเภทกลุ่มกิจกรรม (อัตราส่วนร้อยละ)		
หน่วยงานภาครัฐ	32.7	16
หน่วยงานภาคเอกชน	34.7	17
โรงเรียน/สถาบันการศึกษา	89.8	44
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	14.3	7
รูปแบบของกิจกรรมที่ทำ (อัตราส่วนร้อยละ)		
ปลูกป่า	67.3	35
ปักเขื่อนไม้ไผ่	3.8	2
ไม่ทราบ	30.8	16
รวม	100.0	52

นอกจากผลงานวิจัยเชิงปริมาณแล้วการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า ปัจจุบันชุมชนชุมชนสมุทรจีนได้มีความพยายามที่เสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้มีการจัดกิจกรรมในด้านการอนุรักษ์ให้เป็นระบบมากขึ้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

- ชาวบ้าน 6: จริง ๆ อยากเสนอแนวทางอนุรักษ์ การมีจิตใจการอนุรักษ์ในพื้นที่ ทั้งในส่วนของป่า ชายเลนและสิ่งแวดล้อม เพราะว่าตอนนี้หลายคนยังจับ (สัตว์น้ำ) ทั้งหมดอยู่ ไม่รู้ว่าอันไหนปล่อย ไม่ปล่อย คือหลัก ๆ แล้วน่าจะมีการรวมกันเป็นกลุ่มอนุรักษ์การจับ สัตว์น้ำด้วย
- ชาวบ้าน 4: กลุ่มคนอย่างผมเนี่ยทั้งปลูกป่า อนุรักษ์ป่าชายเลน อนุรักษ์ทรัพยากร ทำควบคู่กัน ไป
- ชาวบ้าน 1: ที่ทำก็เพราะว่ามันมีปัญหาจากคนภายนอกเข้ามาขโมยคราดหอยไป จนชาวบ้าน ไม่มีอาชีพทำ นั่งตาปริบ ๆ ก็เลยคิดกันเลยว่าจะให้ชาวบ้านกลับมาใช้ชีวิต เหมือนเดิม ก็เลยตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อไล่จับเรืออะไรพวกนี้ จนปัจจุบันนี้ก็จับอยู่ แต่ลดลงบางส่วน
- ชาวบ้าน 4: คือต่อไปเราจะจำกัดไอ้พวกหอยตัวจิ๊ด ๆ เราจะห้ามไม่ให้จับ คือถ้าเราทำอย่างนี้ได้ เท่ากับเราเพิ่มทรัพยากรขึ้นไปได้อีก
- ชาวบ้าน 6: มันจะมีเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรที่หายไป และที่ลดน้อยลงไป ตอนนั้นก็จะมีเรื่องการ บำบัดน้ำและการป้องกันรักษาชายฝั่ง ถ้าธรรมชาติมันพอ ไอ้สิ่งนี้ก็กลับมาเอง แต่เราก็ต้องดูแลส่วนอื่นให้ดีที่สุด คือปรับให้มันสมดุล เรื่องนี้ อบต. จัดอบรม ปลัด อบต. เป็นคนหามา มีเครือข่ายจากต้นน้ำสู่มหาสมุทร เป็นเครือข่ายกันอยู่ในการ ทำงาน ตอนนี้งากำลังจะเอาคนในพื้นที่เรียนรู้ในการทำจุลินทรีย์ จะเอามาใช้ใน พื้นที่นี้ ตอนนั้นก็ทำไปบ้างแล้ว กำลังจะทำในภาพใหญ่ภาพรวม ทำไปในน้ำ แต่ก็ มีบางรายนำไปใช้บ้างแล้ว

ความต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม

เนื่องจากโครงการสร้างเขื่อนสลายกำลังคลื่นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นนวัตกรรมทางด้านวิศวกรรมโครงสร้างที่มีผลต่อการพลิกฟื้นสภาพแวดล้อมทาง กายภาพ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งผลที่ตามมาเป็นที่ตระหนักรู้ ของชาวชุมชนชุมชุมสมุทรจีนคือ การเกิดกระตุ้นให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีความพยายามที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง คนในชุมชนและทีมงานจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งมีความพยายามที่จะสร้าง และพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นให้ เข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย ติดตาม และประเมินความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

ด้วยเหตุนี้ประเด็นที่น่าสนใจคือ คนในชุมชนต้องการเรียนรู้ประเด็นใดเพิ่มเติมอีกหรือไม่ การศึกษาโครงการนี้ จึงได้สอบถามประชาชนในพื้นที่ว่าควรจัดให้มีการฝึกอบรมชุมชนในการตรวจติดตาม และประเมินความสำเร็จในการ แก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งหรือไม่ ผลการศึกษาที่น่าสนใจในตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่าประมาณ 1 ใน 4 ของ ประชาชนในพื้นที่มีความเห็นว่าควรจัดให้มีการฝึกอบรมชุมชนในการติดตามและประเมินความสำเร็จในการแก้ไข ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง โดยเกือบร้อยละ 40 ของประชากรทั้งหมดสามารถระบุหัวข้อการอบรมที่ต้องการให้มีการจัด ได้ โดยเกือบครึ่งหนึ่งของประชากร (ร้อยละ 44.4) ต้องการให้มีการอบรมเกี่ยวกับเรื่องการปลูกป่าชายเลน ประมาณ 1 ใน 5 (หรือร้อยละ 25.9) ต้องการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกัดเซาะชายฝั่ง เกือบร้อยละ 20 ต้องการมี ความรู้เกี่ยวกับการตรวจสอบความพร้อมและความสมบูรณ์ของสภาพเขื่อน ร้อยละ 15 ต้องการทราบวิธีวัดความอุดม

การสร้างเสริมศักยภาพชุมชนในการตรวจติดตามและประเมินความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง บริเวณบ้านชุมชุมสมุทรจีน ต.แหลมฟ้าผ่า อ.พระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ

สมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม ประมาณร้อยละ 11 ต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการปักไม้ไผ่เพื่อทำเขื่อน และร้อยละ 7 ต้องการศึกษเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของตะกอน และความรู้เกี่ยวกับตะกอน

ตารางที่ 4.2 ร้อยละของประชากรในหมู่บ้านชุมชนสมุทรจีนตามความเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมชุมชนและหัวข้อการอบรมที่ชุมชนเสนอแนะในการตรวจติดตามและประเมินความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

ความเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมชุมชน	ร้อยละ	จำนวน
ความเห็นเกี่ยวกับการจัดให้มีการฝึกอบรมชุมชน		
ควรให้มีโดยเสนอแนะหัวข้อการอบรม	37.0	27
ควรให้มีแต่ไม่ได้เสนอแนะหัวข้อการอบรม	38.4	28
ไม่ควรมีการอบรม	24.7	18
รวม	100.0	73
หัวข้อการอบรมที่เสนอแนะ (อัตราส่วนร้อยละ)		
การปลูกป่าชายเลน	44.4	12
การวัดความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม	14.8	4
การทำงานของเขื่อน	3.7	1
การทำประมง การทำมาหากิน	7.4	2
การสำรวจเขื่อน	18.5	5
การปักไม้ทำเขื่อน	11.1	3
การป้องกันหน้าทะเล	25.9	7
การอยู่กับธรรมชาติ	3.7	1
การดูการเพิ่มตะกอน/การเพิ่มของดิน	7.4	2

นอกจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการสัมภาษณ์แบบมีแบบสอบถามประชาชนที่พักอาศัยในชุมชน การศึกษาเนี่ยยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับเนื้อหาที่คนในชุมชนต้องการได้รับความรู้เพิ่มโดยการจัดให้มีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบประเด็นที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาที่คนในชุมชนต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมพอสรุปได้ดังนี้

1. คนในชุมชนชุมชนสมุทรจีนต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสัตว์น้ำทั้งในประเด็นที่เกี่ยวกับปริมาณและพันธุ์สัตว์น้ำ ทั้งนี้โดยเนื้อหาสำคัญที่คนในชุมชนต้องการคือการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์น้ำในแง่มุมต่างๆ

ชาวบ้าน 1: ตอนนี่ยังมีสองเรื่องที่จะทำคือเรื่องป่าชายเลนกับเรื่องสัตว์น้ำ สองประเด็นหลักๆ รองจากเขื่อนก็ตอนนี้ก็เป็นปัญหาหลักเลย เพราะว่าอาชีพและสัตว์น้ำเกี่ยวข้องกับเรา ตอนนี้มีปัญหาเรื่องการคราดหอยก็เลยมีการตั้งกลุ่มเพิ่มขึ้นมาเป็นกลุ่ม

อนุรักษ์ชายฝั่ง ก็ประเด็นที่อยากจะได้อีกคือเรื่องสัตว์น้ำ ททรัพยากรสัตว์น้ำ ป่าชายเลนและก็ปัญหาการกัดเซาะอะไรพวกนี้

นักวิจัย 2: อย่างทรัพยากรสัตว์น้ำที่อยากได้ มีมุมมองไหน ด้านไหนคะ

ชาวบ้าน 1: ด้านสัตว์น้ำเลยครับ เรื่องอาชีพประมงนี่ อยากดูว่าปริมาณเพิ่มขึ้นลดลงยังไง อาจจะเก็บข้อมูลก่อนว่า ปัจจุบันมีอะไรอยู่และอะไรหายไปประมาณนี้ครับ น่าจะเป็นเน้นเรื่องสัตว์ อย่างปริมาณการมีปัจจุบัน สาเหตุของการที่มันสูญหาย สูญพันธุ์ไป การกระทำของมนุษย์ การกระทำของธรรมชาติ อะไรอย่างนี้

2. ความรู้เกี่ยวกับตะกอนเป็นเรื่องสำคัญที่คนในชุมชนต้องการ อย่างไรก็ตาม ประเด็นในเรื่องตะกอนที่คนในชุมชนต้องการเรียนรู้นั้นไม่ใช่เฉพาะในเรื่องของตะกอนในทะเลเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของตะกอนที่มาจากแผ่นดินหรือลำน้ำโดยเฉพาะแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร การสร้างเขื่อนเพื่อการกักเก็บน้ำจืดไว้ใช้บนแผ่นดินมีผลอย่างไรกับปริมาณตะกอนในท้องทะเลหรือบริเวณชายฝั่งริมปากแม่น้ำหรือไม่

ชาวบ้าน 1: เรื่องปริมาณตะกอนนี่ อันนั้นก็เก็บอยู่บ้างแล้ว เรื่องคลื่นเรื่องตะกอนอะไรก็มีเก็บไว้ให้ทางที่มอาจารย์ (จากจุฬาฯ) อันนี้ก็รู้ข้อมูลอยู่บ้าง ก็ยังทำอยู่ ยังเก็บข้อมูลส่งให้อาจารย์อยู่ แต่เหมือนยังรู้ไม่หมดทุกคน อยากให้รู้กันหมดทั้งกลุ่ม เป็นทีมให้ใหญ่ขึ้นก็ดีครับ

ชาวบ้าน 2: ก็ดี ถ้ามันมีตะกอนเยอะๆชายฝั่งก็งอก ก็เยอะ มันก็ดีไม่พัง

ชาวบ้าน 3: ช่วงหลายๆปีมานี้เนะ ไม่ค่อยมีตะกอนเท่าไร เห็นว่ากันเขื่อนแล้วตะกอนไม่ลงมา จริงมั๊ย ตะกอนมันจะมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา หลายๆปีมานี้มันจะน้อยมากเรื่องตะกอน

ชาวบ้าน 4: วันนั้นไปประชุม เขาก็บอกว่าข้างใน (พื้นที่เหนือชุมชน) สร้างเขื่อนตะกอนไม่ลงมา สมัยก่อนช่วงเดือนเนี่ย เมฆา พฤษภา มิถุนาอะไรเนี่ย ตะกอนเลย บางครั้งขึ้นมาถึงเอวถึงหน้าอกเลย

นักวิจัย 1: คือเมื่อก่อนเนี่ยมันมี แล้วสองสามปีรู้สึกว่ามันหายไป อยากรู้ว่ามันมีผลหรือเปล่ากับการทำเขื่อน

ชาวบ้าน 2: วันเดียวบนพื้นขึ้นมาถึงหัวเข่า ไม่น่าเชื่อ

ชาวบ้าน 3: มันอาจเกี่ยวกับคลื่นลม

ชาวบ้าน 4: สมัยก่อนมีแหลม มันจะมีแหลมออกไปสองสามที่ตอนนี่ไม่มีแล้ว ลมแรง คลื่นมันดีแตกหมด มันเลยเป็นน้ำไปหมด

ชาวบ้าน 2: ก่อนขีดินไม่ต้องหวังตื่นเช้าเปิดน้ำมาตันไปหมดเปิดเข้าตันหมด คีนเดียวไม่น่าเชื่อ เหมือนกัน แต่ไม่รู้ว่ามียังไงเหมือนกัน

3. ป่าชายเลนเป็นหัวข้อสำคัญที่คนในชุมชนต้องการความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะในเรื่องของความหลากหลายของพันธุ์ไม้ พันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ แนวคิดเกี่ยวกับการทำแปลงเพาะชำ วิธีการทำแปลงเพาะชำ รวมทั้งการตรวจติดตามและประเมินผลเกี่ยวกับการปลูก การอยู่รอด และความยั่งยืนของการมีป่าชายเลนในพื้นที่

- ชาวบ้าน 1: ก็ตอนนี้เรื่องป่าชายเลนนี่เหมือนเริ่มใหม่ เราต้องศึกษาอีกเยอะ อย่างเช่น พันธุ์ไม้ อะไรที่เหมาะสมกับพื้นที่ ระดับความสูงของน้ำเท่าไรที่จะปลูกได้ อะไรยังนี้
- ชาวบ้าน 2: ตอนนี้ปลูกตาย ปลูกตาย พอจิมไปก็ตายหมด
- ชาวบ้าน 4: อยากจะให้ทางจุฬายาเอาต้นแสมดำไปเพาะพันธุ์ดูว่ามันจะเจริญเติบโตแบบไหน
- ชาวบ้าน 3: ดินแถวบ้านเรามันน่าจะเป็นแสมดำ
- ชาวบ้าน 4: เพราะว่าต้นแสมดำจะทนมาก มันอยู่กลางทะเลได้เลย ที่เดินไปวัดที่อยู่กลาง ทะเลนะแสมดำทั้งนั้น คิดว่าพื้นที่บ้านเรามันน่าจะเป็นแสมดำ อยากให้ศึกษาพันธุ์ ไม้มาให้ปลูก ตรงนี้ทำกันไม่เป็น อยากรู้ว่าเพาะยังไง เพราะเราเพาะแล้วไม่ติด
- ชาวบ้าน 3: ที่มองๆ ดูแล้วแสมดำมันจะทนมากกว่าต้นไม้อื่น
- ชาวบ้าน 4: ผมว่าแสมดำนี้จะอยู่ในพื้นที่บ้านผมได้เหมาะสมที่สุดเลย ผมคิดว่าน่าจะทดลองทำ ที่นี้ มาทดลองช้ำก่อน
- ชาวบ้าน 2: ที่วัดก็ได้ ถ้าวัดอยู่มันก็อยู่
- ชาวบ้าน 4: ถ้าเป็นแปลงทดลองก็ต้องเป็นวัด
- ชาวบ้าน 3: อย่างต้นโกงกางเราสามารถเพาะได้เอง พวกแสมดำเนี่ยทำไม่ได้
- ชาวบ้าน 4: ถ้าพวกผมเพาะกันได้ เป็นแล้วคิดว่าการปลูกป่ามันจะช่วยได้ ถ้าเกิดมันมีแปลง เพาะจริงๆ แล้วพวกเราสามารถจัดการดูแลกันเองได้ ที่นี้ทำงานกันเป็นที่มอยู่แล้ว
- ชาวบ้าน 3: ได้ อย่างนั้นไม่มีปัญหา
- ชาวบ้าน 1: เรื่องป่าชายเลนที่อยากรู้นี้ก็เรื่องประโยชน์จากมันด้วย เพราะว่ามันสามารถแปร รูปได้หลายอย่างเป็นอาหาร เป็นยาสมุนไพร เป็นอะไรได้หลายอย่าง เราปลูกเสร็จ แล้วนำมาใช้ประโยชน์มันน่าจะดีมากกว่านี้ เรื่องการตรวจติดตามนี่ก็คงจะต้อง ติดตามการเจริญเติบโตรายเดือน การดูเปอร์เซ็นต์การรอด

4. ถึงแม้คนในชุมชนจะตระหนักรู้จากประสบการณ์ตรงว่าเขื่อนสลายกำลังคลื่นส่งผลต่อการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งเมื่อเทียบกับวิธีการอื่นๆ ที่ชุมชนเคยใช้ในการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งไม่ว่าจะเป็นการปักไม้ไผ่ หรือ การทิ้งหิน แต่คนในชุมชนก็ยังคงต้องการความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเขื่อนและประโยชน์ของเขื่อนว่ามีมากเพียงใด

- ชาวบ้าน 4: เรื่องเขื่อนนี้ อยากให้พวกคนของเราเนี่ยให้รู้หมดทุกคนว่า ไอ้เขื่อนเนี่ยมีประโยชน์ ยังไง ช่วยเรายังไง กักตะกอนยังงัย ส่วนมากก็ยังไม่มีการรู้เท่าไร ตามประสา ชาวบ้านเนี่ยรู่ว่าตั้งแต่มีเขื่อนเนี่ยมันหยุดพังแล้ว ยังไม่ได้รู้ว่าประโยชน์ของมันคือ อะไรบ้าง ผลจริงๆ มันอาจจะไม่ได้มีแค่เรื่องพัง การเก็บตะกอนเท่านั้น
- ชาวบ้าน 2: อย่างเรื่องไม้ไผ่ ใสกรอกนี้ ปี สองปีก็หักหมดแล้ว มันได้ชั่วคราว มันไม่นาน
- ชาวบ้าน 4: พวกผมคนพื้นที่ขับเรือออกทะเลทุกวัน จะรู้ว่าอะไรทนกับพื้นที่ ไม่ทนกับพื้นที่ อย่างไม้ไผ่ตอนนี้เราออกไปไม่มีให้เหลือแล้ว จากปักกันหนาเบ็ด ในตอนนี้มองไป มองเห็นป่าแล้ว จะมองไม่เห็นไม้ไผ่แล้ว มันหักหมด ผลเสียมีเยอะ เวลาพอมันหัก แล้วมันจะเหลือแต่โคน แล้วจะยอมมันเข้า มันก็จะถมเข้าไป แล้วชาวบ้านออกไปหา กินไปกวาดหอย มันก็จะไปทิ่มตีน พวกขาเนี่ย
- ชาวบ้าน 3: ก็มีอย่างทิ้งหิน มันก็อยู่ได้แต่ยังไม่ดีนัก

- ชาวบ้าน 2: มันจะถมกันไม่ไหว ถมกันไม่รู้จักเต็ม
- ชาวบ้าน 4: นอกจากไปยกเกาะสี่ซั้งทั้งเกาะมาไว้หน้าทะเล
- ชาวบ้าน 2: นี่เราคุยกันในหลักการนะ หินนี่ถมไม่เต็ม แล้วมันจะกิน (คอร์ปชั่น) กันไง ถ้าระบบ
เสาเนี่ยรู้เลยว่ามาตันละเท่าไร มันมีกี่ตัน
- ชาวบ้าน 4: แต่ว่าใส่กรอกอย่าเอาลงมา มันตัน
- ชาวบ้าน 3: หินเนี่ยถ้าทิ้งต้องทิ้งจากชายตลิ่ง
- ชาวบ้าน 4: เราทำไม่ให้มันพัง ไม่ใช่มันงอก ให้มันหยุดพังก่อน เพราะถ้าไม่ทำ ทะเลมันก็เข้ามาเรื่อยๆ

กล่าวโดยสรุปการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกมีประเด็นที่คนในชุมชนต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมพอสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.3 สรุปประเด็นและเนื้อหาที่ชุมชนต้องการให้มีการจัดอบรมเพิ่มเติม

หัวข้อ	เนื้อหา
1. ทรัพยากรสัตว์น้ำ	<ul style="list-style-type: none"> - อาชีพกับทรัพยากรสัตว์น้ำ - การเพิ่มปริมาณ การลดปริมาณของทรัพยากรสัตว์น้ำ - ความสมดุลของสิ่งมีชีวิต (จับสัตว์น้ำมากเกินไปส่งผลอย่างไร เป็นต้น) - การสูญเสียพันธุ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำ
2. ป่าชายเลน	<ul style="list-style-type: none"> - ความสำคัญของป่าชายเลน - ประโยชน์ทางตรง ประโยชน์ทางอ้อมของป่าชายเลน - วิธีการเลือกพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมในการปลูกป่า - การวัดความทนทานของพันธุ์ไม้แต่ละชนิด - วิธีการปลูกพันธุ์ไม้ให้ยั่งยืน (ปลูกยังไงไม่ให้ตาย) - การเพาะชำพันธุ์ไม้อย่างมีประสิทธิภาพ (ต้นแสมดำ ต้นแสมขาว)
3. เชื้อนกกับตะกอน	<ul style="list-style-type: none"> - ปัจจัยการเกิดตะกอน - การกั้นเชื้อนกกับปริมาณการเกิดตะกอน - วิธีการวัดตะกอน การเก็บตะกอน การดูตะกอน - รูปแบบในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งที่มีประสิทธิภาพ
4. การตรวจและติดตามผล	<ul style="list-style-type: none"> - การเจริญเติบโตของป่า - ประสิทธิภาพของเชื้อน
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> - ความสำคัญของงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (จิตสำนึก) เช่น การจับปลาอย่างยั่งยืน - การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การบำบัดน้ำเสียด้วยจุลินทรีย์

เมื่อศึกษาเจาะลึกเกี่ยวกับเหตุผลที่คนในชุมชนอีกประมาณร้อยละ 25 ที่เห็นว่าไม่ควรจัดให้มีการอบรมนั้น พบว่าเหตุผลสำคัญคือ ชาวบ้านไม่มีเวลาที่จะเข้ารับการอบรมเพราะต้องประกอบอาชีพหรือทำมาหากิน (ร้อยละ 61) ชาวบ้านขาดงบประมาณในการจัดอบรม (ร้อยละ 11.1) ขาดความรู้ที่จะส่งต่อให้แก่นัก (ร้อยละ 11.1) และเหตุผลอื่นๆ อาทิเช่น เรื่องการติดตามประเมินผลเป็นภาระของผู้นำชุมชน เกรงว่าการอบรมจะไม่ได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังเช่นที่เคยปรากฏ การขาดความร่วมมือจากคนในชุมชน รวมทั้งการที่สมาชิกชุมชนบางคนทอดภาระดังกล่าวให้แก่หน่วยงานภาครัฐโดยไม่คิดว่าชุมชนจะต้องมีหน้าที่ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแล ดังสถิติที่นำเสนอในตารางที่ 4.4

สำหรับประเด็นที่เกี่ยวกับบุคคลที่ควรเข้ารับการฝึกอบรมในเรื่องการตรวจติดตามและประเมินความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งนั้น ประชาชนในพื้นที่เสนอแนะว่า ผู้ใหญ่บ้านควรเป็นบุคคลที่ควรเข้ารับการอบรม เป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดคือร้อยละ 51.4 รองลงมาคือ กลุ่มชาวบ้านคนใดก็ได้ที่สนใจจะเข้ารับการอบรม (ร้อยละ 37.5) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ร้อยละ 27.8) และกรรมการหมู่บ้าน (ร้อยละ 25) ตามลำดับ ประเด็นที่น่าสนใจคือ มีประชาชนร้อยละ 1 เท่านั้นที่รายงานว่านักวิจัยท้องถิ่นควรเข้ารับการอบรม ซึ่งนับเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงว่ายังมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่เห็นความสำคัญและยังไม่เข้าใจบทบาทของนักวิจัยท้องถิ่นอย่างแท้จริง

เป็นที่น่าสังเกตว่าเกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48.6) ของประชาชนไม่สามารถระบุเดือนที่ควรจัดกิจกรรมอบรมได้ สำหรับผู้ที่กำหนดเดือนที่เหมาะสมในการอบรมนั้น ประมาณร้อยละ 15 ต้องการให้จัดอบรมในช่วงฤดูแล้ง ร้อยละ 11 เสนอให้จัดอบรมในช่วงหน้าหนาว ประมาณร้อยละ 11 ระบุว่าช่วงเวลาใดก็ได้ และอีกประมาณร้อยละ 8 เสนอแนะว่าควรจัดอบรมในช่วงเวลาที่ชาวบ้านว่างจากภารกิจ หรือว่างจากการทำงาน รวมทั้งเสนอแนะให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ตัดสินใจ

สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการจัดอบรมนั้น ประมาณร้อยละ 18 ไม่สามารถให้ความเห็นได้ และเป็นที่น่าสนใจว่า สำหรับผู้ที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับเวลาที่จัดการอบรมได้นั้นประมาณ 1 ใน 3 ของประชาชนเสนอว่าควรเป็น “ช่วงน้ำตาย” เพราะช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพประมงว่างเว้นจากภารกิจและการประกอบอาชีพ นอกจากนี้อีกประมาณร้อยละ 12 ของประชาชนเสนอแนะว่าเวลาที่จัดการอบรมควรเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนว่างจากการทำงาน อีกประมาณร้อยละ 11 ยกให้เป็นความรับผิดชอบของผู้ใหญ่บ้านในการกำหนดเวลาการอบรม

ผลการศึกษาจากงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสนทนากลุ่มให้ข้อมูลที่เพิ่มเติมน่าสนใจว่า สำหรับชุมชนชุมชนสมุทรจีนซึ่งชีวิตมีความผูกพันกับการประกอบอาชีพประมงซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติและสภาวะน้ำขึ้นน้ำลงซึ่งมีผลต่อการประกอบอาชีพนั้น คนในชุมชนได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ชาวบ้านยินดีที่จะเข้ารับการอบรม แต่วิธีการกำหนดวันอบรมนั้นไม่สามารถใช้วันที่ปรากฏในปฏิทินได้ต้องใช้เกณฑ์น้ำขึ้นน้ำลงของระดับน้ำทะเลเป็นตัวกำหนด นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนะว่า การอบรมควรให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติ ควรเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้เข้ารับการอบรมด้วย เพราะจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในเด็กรุ่นใหม่ และจะเป็นแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการอย่างยั่งยืนในอนาคต

- ชาวบ้าน 1: การจัดอบรมต้องดูสถานที่ เวลาด้วยครับ เพราะบางคนไม่ได้ว่างทั้งวัน ทำงานช่วงเช้า ว่างช่วงเย็น ถ้าเป็นระหว่างต้นๆ เดือน ช่วงน้ำตายวันที่ 1-6 พฤษภาคม เนี่ยน่าจะดี คนที่จะไปได้นี้ตั้งแต่เช้าไว้ที่ 30 น่าจะได้ครับ
- ชาวบ้าน 3: ส่วนมากจะไปได้ ถ้าเป็นน้ำตาย ต้อง 5 คำขึ้นไป
- ชาวบ้าน 2: วันที่ไม่เกี่ยว ดูน้ำเป็นหลัก

- ชาวบ้าน 3 : เอาเด็กรุ่นๆไปด้วย
 ชาวบ้าน 4: เพราะว่าเขาจะได้เรียนรู้จากผู้รู้
 ชาวบ้าน 1: ถ้าไปอบรมให้พวกเราไปนั่งฟัง ชาวบ้านจะนั่งได้ไม่นาน ส่วนมากชอบปฏิบัติจะจำ
 ได้มากกว่า

สำหรับสถานที่ที่เหมาะสมในการจัดการอบรมนั้น ประชาชนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 97.33) เสนอให้จัดการ
 อบรมที่โรงเรียน หรือศาลเจ้า เพราะเป็นพื้นที่สาธารณะ และเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆของส่วนรวม

เมื่อสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการของผู้ตอบที่จะเข้าร่วมในการอบรมที่ควรจัดขึ้น มี
 ผู้ตอบเพียงประมาณร้อยละ 10 เท่านั้นที่ตอบว่าไม่ต้องการเข้ารับการอบรม ทั้งนี้โดยเหตุผลสำคัญก็คือ อายุมาก
 สุขภาพไม่ดี ไม่มีเวลาเพราะต้องประกอบอาชีพ

ถึงแม้จะมีผู้ตอบว่าไม่เข้าร่วมการอบรมเพียงร้อยละ 10 แต่ก็ยังพบว่าประชาชนกลุ่มที่เหลือถึงร้อยละ 11 ตอบ
 ว่ายังไม่แน่ใจว่าจะเข้ารับการอบรมได้หรือไม่ และอีกร้อยละ 16 ตอบว่าแล้วแต่โอกาส มีประชาชนที่สนใจและยืนยันที่
 จะเข้ารับการอบรมเพียงประมาณร้อยละ 63.5 เท่านั้น

ตารางที่ 4.4 ร้อยละของประชากรในหมู่บ้านชุมชนสมุทรจีนตามความเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมชุมชนในการตรวจ
 ติดตามและประเมินความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

ความเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมชุมชน	ร้อยละ	จำนวน
เหตุผลที่ไม่ควรจัดให้มีการอบรม (อัตราส่วนร้อยละ)		
การดูแลเป็นเรื่องของผู้เฒ่า ชาวบ้านไม่เกี่ยว	5.6	1
ยากเกินกว่าที่ชาวบ้านจะรู้เรื่อง/ไม่เข้าใจ	11.1	2
ทำแล้วไม่ต่อเนื่อง	5.6	1
ทำแล้วไม่ทั่วถึง	5.6	1
ชาวบ้านไม่มีเวลา	61.1	11
ขาดความร่วมมือ	5.6	1
ไม่มีกำลังจะทำ	11.1	2
ทุกคนมีความรู้อยู่แล้ว	5.6	1
ควรให้เจ้าหน้าที่มาดูแล	5.6	1
บุคคลที่ควรเข้ารับการอบรม (อัตราส่วนร้อยละ)		
ผู้ใหญ่บ้าน	51.4	37
กรรมการหมู่บ้าน	25.0	18
อบต.	27.8	20
นักวิจัยท้องถิ่น	1.4	1
ใครก็ได้ที่สนใจ	37.5	27
ชาวบ้าน	9.7	7

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ความเห็นเกี่ยวกับการฝึกอบรมชุมชน	ร้อยละ	จำนวน
เดือนที่เหมาะสมที่สุดในการจัดการอบรม		
เดือนไหนก็ได้	9.5	7
หน้าแล้ง/หน้าร้อน	14.9	11
หน้าหนาว	10.8	8
เวลาที่ชาวบ้านไม่ต้องทำงานอาชีพ	8.1	6
แล้วแต่ผู้นำชุมชน	8.1	6
ไม่ทราบ	48.6	36
รวม	100.0	74
ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการจัดการอบรม		
เช้า	1.4	1
สาย	2.7	2
เที่ยงถึงบ่าย	2.7	2
เย็น	2.7	2
เสาร์-อาทิตย์	2.7	2
ช่วงน้ำตายน	32.4	24
ช่วงที่คนว่างจากการทำงาน	12.2	9
แล้วแต่ผู้ใหญ่บ้านกำหนด	12.2	9
อื่นๆ	4.1	3
จัดได้ทุกเวลา	9.5	7
ไม่ทราบ	17.6	13
รวม	100.0	74
สถานที่ที่ควรจัดการอบรม (อัตราส่วนร้อยละ)		
โรงเรียน/ศาลเจ้า	97.3	72
บ้านผู้ใหญ่บ้าน	1.4	1
ที่ว่าการอำเภอ	2.7	2
แล้วแต่ผู้จัด	1.4	1
ความต้องการเข้าร่วมในการอบรมของผู้ตอบ		
ไม่ต้องการเข้ารับการอบรม	9.5	7
ต้องการ	63.5	47
ไม่แน่ใจ	10.8	8
แล้วแต่โอกาส	16.2	12
รวม	100.0	74

มุมมองของชุมชนเกี่ยวกับป่าชายเลนและการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

เนื่องจากมีหลักฐานในเชิงวิชาการและปรากฏการณ์ภัยธรรมชาติหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นพายุ หรือคลื่นสึนามิ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชุมชนหลายแห่ง แต่ป่าชายเลนสามารถลดความรุนแรงได้ (Paphavasit et al, 2008, นันทนา เลิศประสบสุข และคณะ, 2550) ดังนั้นการศึกษานี้จึงสอบถามประชาชนในชุมชนถึงความเชื่อมั่นเกี่ยวกับศักยภาพของป่าชายเลนในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งผลการศึกษาจากสถิติที่นำเสนอในตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นว่าเป็นเพราะรากของไม้ชายเลนมีความแข็งแรงสามารถยึดเกาะดินไว้ได้ (ร้อยละ 65.3) รองลงมาคือไม้ชายเลนสามารถชะลอความแรงของคลื่นที่ซัดฝั่ง (ร้อยละ 43.1) และช่วยให้เกิดการสะสมของตะกอนได้ (ร้อยละ 6.9)

สำหรับประชาชนเพียงไม่ถึงร้อยละ 3 ที่ไม่เชื่อว่าป่าชายเลนจะช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งได้นั้น ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งของชุมชนชุมชนสมุทรจีนเป็นปัญหาที่รุนแรงถึงขั้นวิกฤต คลื่นลมมีความรุนแรงมากเกินกว่าที่ป่าชายเลนที่ปลูกใหม่จะสามารถทานความแรงของคลื่นได้ การมีป่าชายเลนที่มีขนาดไม่ใหญ่เป็นเพียงแค่การช่วยบรรเทาปัญหาเท่านั้น ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาได้อย่างยั่งยืน

โดยเหตุที่มีหลักฐานบ่งชี้ให้เห็นว่าการสร้างเขื่อนสลายกำลังคลื่นได้ส่งผลให้เกิดตะกอนสะสมและมีพื้นที่อกใหม่บางส่วน (ธนวัฒน์ จารุพงษ์สกุล และคณะ, 2552) รวมทั้งมีการคาดการณ์ไว้ว่าผลสำเร็จอันเกิดจากการสร้างเขื่อนสลายกำลังคลื่นจะทำให้มีพื้นที่อกใหม่เพิ่มขึ้น ดังนั้นในการศึกษานี้จึงสอบถามความเห็นของประชาชนในชุมชนว่าหลังจากการสร้างเขื่อนหากได้รับพื้นที่กลับคืนมา ควรใช้พื้นที่ในการปลูกป่าหรือไม่ เพราะเหตุใด ซึ่งผลการศึกษาพบว่าประชาชนถึงร้อยละ 82.9 เห็นว่าสมควรปลูกป่าชายเลน ในพื้นที่ที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ร้อยละ 11.4 ไม่มีความเห็น และเพียงร้อยละ 5.7 เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย โดยครึ่งหนึ่งของผู้ที่ไม่เห็นด้วยให้เหตุผลว่าต้องคืนพื้นที่ที่ได้กลับคืนมาให้แก่เจ้าของเดิม และอีกประมาณร้อยละ 25 ให้เหตุผลว่าถึงแม้จะมีดินอกใหม่แต่ดินไม่น่าจะอยู่ในสภาพที่ดีพอที่จะปลูกป่าขึ้น

สำหรับประชาชนประมาณร้อยละ 80 ที่มีความเห็นว่าควรปลูกป่าเมื่อมีพื้นที่อกใหม่ภายหลังการสร้างเขื่อนนั้น ประชาชนถึงร้อยละ 81 เชื่อมั่นว่าการปลูกป่าชายเลนช่วยป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งได้ ร้อยละ 13.8 เชื่อมั่นว่าการปลูกป่าชายเลนช่วยให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น เหตุผลอื่นๆ ได้แก่ ช่วยให้คนมีงานทำ คลื่นน้อยลง เป็นสมบัติของส่วนรวม รวมทั้งทำให้เกิดพื้นที่อกเพิ่มขึ้น ดังสถิติที่นำเสนอใน ตารางที่ 4.5

ในมุมมองของประชาชนในพื้นที่ พันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่ประชาชนในพื้นที่เห็นว่าสมควรนำไปปลูกในพื้นที่อกใหม่สมควรจะเป็นต้นโกงกาง (ร้อยละ 85.1) เป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดรองลงมาคือ แสม (ร้อยละ 78.4) กก ลำพู และลู่ตามลำดับ

เมื่อสอบถามถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่อกใหม่ ประมาณครึ่งหนึ่งของประชาชนในพื้นที่ให้ความเห็นว่า การปลูกป่าควรเป็นความรับผิดชอบร่วมกันจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคชุมชน รองลงมาคือประมาณร้อยละ 40 ของประชาชนในพื้นที่เห็นว่าควรเป็นความรับผิดชอบของชุมชน ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 12.5 ที่เห็นว่าควรเป็นภาระของภาครัฐ ซึ่งผลการศึกษานี้ส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและคนในพื้นที่ในการปลูกป่าชายเลนเป็นประเด็นสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในการปลูกป่าชายเลน

สำหรับประเด็นในเรื่องความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อความสำเร็จในการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่อกใหม่พบว่า เกือบร้อยละ 90 ของประชาชนเชื่อมั่นว่าการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่อกใหม่จะทำได้สำเร็จ ทั้งนี้โดยเหตุผลที่ทำให้มั่นใจเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดเป็นเพราะประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญ (ร้อยละ 35) รองลงมาคือการเมืองประมาณ สันนิษฐาน (ร้อยละ 20) การได้รับความสนใจและได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนอย่างจริงจัง (ร้อยละ 11.7)

รวมทั้งชุมชนให้ความร่วมมือ (ร้อยละ 10.0) และการมีเขื่อนสลายกำลังคลื่นช่วยให้ความรุนแรงของคลื่นลดลง ป่าจึงถูกทำลายน้อยลง (ร้อยละ 10.0)

ประชาชนที่ไม่เชื่อว่าการปลูกป่าชายเลนในพื้นที่งอกใหม่จะประสบผลสำเร็จมีเพียงร้อยละ 8 เท่านั้น ทั้งนี้โดยประชาชนกลุ่มนี้ให้เหตุผลว่าอุปสรรคสำคัญคือ การที่ชุมชนชุมชนสมุทรจีนมีปัญหาคลื่นลมแรงมากจนอาจปลูกป่าไม่ได้ (ร้อยละ 50.0) รองลงมาคือ การขาดงบประมาณในการดำเนินงาน (ร้อยละ 33.3) และพื้นที่ที่ได้คืนมายังมีน้อยและระดับน้ำยังสูงอยู่ (ร้อยละ 16.7)

ตารางที่ 4.5 ร้อยละของประชากรในหมู่บ้านชุมชนสมุทรจีนตามความเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของป่าชายเลนและการมีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนเพื่อการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง

ประโยชน์ของป่าชายเลนและกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลน	ร้อยละ	จำนวน
ป่าชายเลนกับการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง		
ไม่สามารถแก้ปัญหาได้	2.7	2
สามารถแก้ปัญหาได้	97.3	27
รวม	100.0	74
เหตุผลที่ป่าชายเลนสามารถแก้ปัญหาการกัดเซาะ (อัตราส่วนร้อยละ)		
มีรากแข็งแรงที่ช้ำยึดเกาะดิน	65.3	47
สามารถชะลอความแรงของคลื่นได้	43.1	31
ทำให้มีตะกอนสะสมสูงขึ้น	6.9	5
ความเห็นเกี่ยวกับการปลูกป่าเมื่อมีพื้นที่งอกใหม่		
ไม่ควรปลูกป่า	5.7	4
ควรปลูกป่า	82.9	58
ไม่มีความเห็น	11.4	8
รวม	100.0	70
เหตุผลที่ควรปลูกป่าเมื่อมีพื้นที่งอกใหม่ (อัตราส่วนร้อยละ)		
ป่าช่วยป้องกันชายฝั่งได้	81.0	47
ทำให้คนมีงานทำ	1.7	1
ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น	13.8	8
เพื่อไม่ต้องปล่อยที่ให้รกร้าง	1.7	1
จะได้เป็นสมบัติของส่วนรวม	1.7	1
มีสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น ทำมาหากินได้ดีขึ้น	3.4	2
ช่วยให้มีพื้นที่งอกใหม่เพิ่มขึ้น	1.7	1

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประโยชน์ของป่าชายเลนและกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลน	ร้อยละ	จำนวน
พื้นที่ไม้ที่เหมาะสมที่ควรปลูกเมื่อมีพื้นที่งอกใหม่ (อัตราส่วนร้อยละ)		
โก่งกาง	85.1	63
แสม	78.4	58
ลำพู	1.4	1
ลุ่ย	1.4	1
การคาดหวังความสำเร็จในการปลูกป่าในพื้นที่งอกใหม่		
ไม่สำเร็จ	8.1	6
สำเร็จ	81.1	60
ไม่มีความเห็น	10.8	8
รวม	100.0	74
เหตุผลที่การปลูกป่าในพื้นที่ดินงอกใหม่จะไม่ประสบความสำเร็จ		
ปัญหาคลื่นลมแรง	50.0	3
ขาดงบประมาณสนับสนุน	33.3	2
น้ำเยอะปลุกยาก	16.7	1
รวม	100.0	6
เหตุผลที่ทำให้แน่ใจว่าจะประสบความสำเร็จ		
ประชาชนเห็นความสำคัญ	35.0	21
มีงบประมาณสนับสนุน	20.0	12
หน่วยงานภายนอกให้ความสนใจ	11.7	7
ประชาชนให้ความร่วมมือ	10.0	6
มีประสบการณ์ในการปลูกและชาวบ้านทำมานาน	3.3	2
มีเชื่อกัน	8.3	5
ไม่มีคลื่นมาทำลาย	10.0	6
มีพื้นที่งอกใหม่ให้ปลูก	1.7	1
รวม	100.0	60

เมื่อสอบถามประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับป่าชายเลนในพื้นที่ดังสถิติที่นำเสนอในตารางที่ 4.6 พบว่ามีประชาชนในพื้นที่เพียงร้อยละ 60 เท่านั้นที่ทราบว่าชุมชนมีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลน โดยกิจกรรมที่ชุมชนทำเกี่ยวกับป่าชายเลนเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุด คือ การปลูกป่า (ร้อยละ 95.5) รองลงมาคือการปล่อยสัตว์น้ำ (ร้อยละ 4.5) การเพาะต้นกล้า/พื้นที่ไม้ (ร้อยละ 4.5) การรวมกลุ่มกันเพื่อการอนุรักษ์ป่าชายเลน (ร้อยละ 4.5) และการปักไม้ไผ่ป้องกันคลื่นซัดป่า (ร้อยละ 4.5)

สำหรับประชาชนประมาณร้อยละ 40 ที่รายงานว่าชุมชนไม่มีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนได้ให้เหตุผลว่า การที่ชุมชนไม่มีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนนั้น เหตุผลที่สำคัญในระดับต้นๆคือ การที่คนในชุมชนไม่มีเวลา (ร้อยละ 40.7)

คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ (ร้อยละ 11.1) ไม่มีกัล้าไม้ (ร้อยละ 11.1) พื้นที่มีน้อย (ร้อยละ 11.1) และปลูกป่าไม่ขึ้น (ร้อยละ 11.1) ตามลำดับ

ในกลุ่มของประชาชนที่รายงานว่ามีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนนั้นพบว่า มีผู้ตอบคำถามเพียงร้อยละ 27.9 เท่านั้นที่ไม่เคยร่วมกิจกรรมของชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวกับป่าชายเลน กิจกรรมที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดคือ การปลูกป่า (ร้อยละ 58.1) รองลงมาคือ กิจกรรมปักไม้ไผ่กันคลื่นซัดป่า การเพาะต้นกล้า/พันธุ์ไม้ การรวมกลุ่มอนุรักษ์ และการปล่อยสัตว์น้ำ ดังสถิติที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 4.6

เมื่อให้ประชาชนในพื้นที่ประเมินความสำเร็จของกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชนโดยมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน พบว่าครึ่งหนึ่งของประชาชนที่ประเมินผลสำเร็จให้คะแนนเต็ม 10 มีประชาชนเพียงร้อยละ 6.8 เท่านั้นที่ให้คะแนนความสำเร็จต่ำกว่า 5 คะแนน และเมื่อคำนวณคะแนนเฉลี่ยของความสำเร็จ คะแนนเฉลี่ยสูงถึง 8.11 คะแนน โดยมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.45 คะแนน และเนื่องจากการให้คะแนนมีการกระจายตัวค่อนข้างสูง การคำนวณคะแนนจึงใช้คะแนนมัธยฐานในการศึกษาพบว่า คะแนนมัธยฐานของความสำเร็จของกิจกรรมสูงถึง 9.50 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน

ในมุมมองของประชาชนในพื้นที่ จุดแข็งที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมป่าชายเลนของชุมชนประสบความสำเร็จคือ ชาวบ้านให้ความร่วมมือ (ร้อยละ 63.6) รองลงมาคือ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง (ร้อยละ 38.6) การมีเขื่อนป้องกันคลื่น (ร้อยละ 9.1) การมีงบประมาณสนับสนุน (ร้อยละ 9.1) และการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (ร้อยละ 9.1) และจากบุคคลภายนอก (ร้อยละ 4.5) ตามลำดับ

สำหรับปัจจัยที่เป็นจุดอ่อนหรือเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของกิจกรรมป่าชายเลนในชุมชนประกอบด้วย การขาดความร่วมมือจากคนในชุมชน (ร้อยละ 33.3) รองลงมาคือ ความแรงของคลื่นที่ทำลายป่าชายเลน (ร้อยละ 18.2) การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ (ร้อยละ 12) และปัจจัยอื่นๆ อาทิเช่น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ การมีความเห็นไม่สอดคล้องกัน เกิดความขัดแย้งกับองค์กรท้องถิ่น ฯลฯ ดังรายละเอียดนำเสนอในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ร้อยละของประชากรในหมู่บ้านชุมชนสมุทรจีนตามการรับรู้เกี่ยวกับการมีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชน

การมีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชน	ร้อยละ	จำนวน
การรับรู้เกี่ยวกับการมีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชน		
ชุมชนไม่มีกิจกรรม	40.5	30
ชุมชนมีกิจกรรม	59.5	44
รวม	100.0	74

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

การมีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชน	ร้อยละ	จำนวน
เหตุผลที่ชุมชนไม่มีกิจกรรมป่าชายเลน (อัตราส่วนร้อยละ)		
ไม่มีพื้นที่ปลูกป่า	7.4	2
ปลูกป่าแล้วไม่ขึ้น/ไม่เติบโต	11.1	3
คนในชุมชนไม่ร่วมมือ	11.1	3
ไม่มีพันธุ์ไม้	11.1	3
ที่ดินที่มีเป็นของเอกชน	7.4	2
ไม่ต้องปลูกป่าก็ขึ้นเองอยู่แล้ว	3.7	1
ไม่มีเวลา	40.7	11
ขึ้นอยู่กับผู้ใหญ่บ้าน	7.4	2
พื้นที่มีน้อยต้องเก็บไว้ให้หน่วยงานข้างนอกมาปลูก	11.1	3
ไม่มีผู้นำ	3.7	1
กิจกรรมที่ชุมชนทำเกี่ยวกับป่าชายเลน (อัตราส่วนร้อยละ)		
ปลูกป่า	95.5	42
ปล่อยสัตว์น้ำ	4.5	2
ทำความสะอาดชายฝั่ง	2.3	1
เพาะต้นกล้า/พันธุ์ไม้	4.5	2
การรวมกลุ่มอนุรักษ์	4.5	2
การห้ามเรือลากหอย	2.3	1
ปักไม้ไผ่ไม่ให้คลื่นซัดป่า	4.5	2
การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชน		
ไม่ได้ร่วมกิจกรรม	27.9	12
ปลูกป่า	58.1	25
ปล่อยสัตว์น้ำ	2.3	1
เพาะต้นกล้า/พันธุ์ไม้	2.3	1
ร่วมงานกับกลุ่มอนุรักษ์	2.3	1
ปักไม้ไผ่ไม่ให้คลื่นซัดป่า	4.7	2
ไม่ตอบ	2.3	1
รวม	100.0	43

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

การมีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชน	ร้อยละ	จำนวน
การให้คะแนนความสำเร็จของกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลน		
1 คะแนน	2.3	1
2 คะแนน	2.3	1
4 คะแนน	2.3	1
5 คะแนน	15.9	7
7 คะแนน	9.1	4
8 คะแนน	11.4	5
9 คะแนน	6.8	3
10 คะแนน	50.0	22
รวม	100.0	44
คะแนนมัธยฐาน = 9.50	-	44
คะแนนเฉลี่ย = 8.11	-	44
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.452	-	44
จุดแข็งที่ทำให้กิจกรรมป่าชายเลนสำเร็จ (อัตราส่วนร้อยละ)		
ผู้นำเข้มแข็ง	38.6	17
ชาวบ้านให้ความร่วมมือ	63.6	28
มีงบประมาณสนับสนุน	9.1	4
ภาครัฐให้การสนับสนุน	9.1	4
องค์กรและบุคคลภายนอกให้ความสนใจ	4.5	2
มีเขื่อนป้องกันฝั่ง	9.1	4
จุดอ่อนที่ทำให้กิจกรรมป่าชายเลนไม่สำเร็จ (อัตราส่วนร้อยละ)		
ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ	33.3	11
ขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์	6.1	2
ภาครัฐไม่ให้การสนับสนุน	12.1	4
ขัดแย้งกับองค์กรท้องถิ่น	9.1	3
คลื่นซัดทำลาย	18.2	6
ขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ	6.1	2
ชาวบ้านไม่มีเวลา	6.1	2
ได้รับงบประมาณสนับสนุนช้า	9.1	3

โดยสรุป ผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านขุนสมุทรจีนมีความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างจริงจัง เพราะคนในชุมชนมีความตระหนักในปัญหา ร่วมกัน มีการจัดกลุ่มกิจกรรมที่เกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนด้วยความสมัครใจเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน

และมีความพยายามที่จะสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือทั้งในระดับชุมชน ระหว่างชุมชน และองค์กรต่างๆทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระ ซึ่งรูปแบบของการดำเนินงานอยู่ในรูปแบบของ “ประชาสังคม” (Civil society) อย่างแท้จริง (ชเนตตี มิลินทางกูร, 2550; บุศริน บางแก้วและศิริวรรณ ศิริบุญ, 2550; ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2550) นอกจากนี้สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชน (มากกว่าร้อยละ 75) ต้องการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการจัดการชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการอย่างยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรสัตว์น้ำ ป่าชายเลน การติดตามและประเมินผล เช่น สลายกำลังคลื่น วิธีการตรวจและติดตามผลเพื่อการประเมินความสำเร็จของโครงการต่างๆที่ดำเนินการในชุมชน รวมทั้งการฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน

เมื่อสอบถามการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนและการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งพบว่า คนในชุมชนเชื่อมั่นและเห็นประโยชน์ของป่าชายเลนว่านอกเหนือจากการมีโครงสร้างทางกายภาพที่แข็งแรง อันได้แก่การมีเขื่อน สลายกำลังคลื่นที่สามารถลดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งได้แล้ว ป่าชายเลนยังเป็นโครงสร้างทางธรรมชาติที่สามารถแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อสอบถามการมีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชนกลับพบว่า มีคนในชุมชนเพียงครั้งเดียวเท่านั้นที่รับรู้ว่ามีกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลนในชุมชน และถึงแม้มากกว่าร้อยละ 70 ของคนในชุมชนจะทราบว่ามีการจัดกิจกรรมต่างๆจากภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในชุมชน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าสมาชิกชุมชนถึงประมาณ 1 ใน 3 ไม่ทราบว่ากลุ่มต่างๆที่เข้าไปจัดกิจกรรมแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งในชุมชนนั้นจัดกิจกรรมใด ซึ่งผลการศึกษานี้อาจใช้เป็นดัชนีชี้วัดได้คร่าวๆว่า การจัดกิจกรรมของกลุ่มต่างๆที่เข้าไปในชุมชนนั้นเป็นการดำเนินงานในรูปแบบของ “ต่างคน ต่างทำ” ประชาชนในพื้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากนัก

โดยสรุป ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้ชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชายเลน แต่กระบวนการของการจัดการยังไม่ีระบบ ยังไม่มีการกำหนดแผนงานที่เป็นรูปธรรม และขาดความต่อเนื่อง การดำเนินกิจกรรมยังคงมีลักษณะต่างคนต่างทำ หรือดำเนินการเฉพาะกิจเป็นแต่ละกรณีไป อย่างไรก็ตาม สมาชิกของชุมชนตระหนักถึงปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ให้ความสำคัญกับกิจกรรมปลูกฟื้นฟู และอนุรักษ์ป่าชายเลน มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้หรือต้องการได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งอย่างยั่งยืน และต้องการให้มีกระบวนการของการจัดการชายฝั่งเพื่อแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งอย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

